

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI
SPORTULUI

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU DISCIPLINA OPȚIONALĂ

DEZBATERE, ORATORIE ȘI RETORICĂ

[Curriculum la decizia școlii pentru liceu]

Aprobată prin ordinul ministrului
nr. 4074 din 21.04.2011

București, 2011

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa școlară "Dezbateri, oratorie și retorică" reprezintă o ofertă curriculară centrală de disciplină opțională pentru liceu, proiectată pentru un buget de timp de 1 oră/săptămână, pe durata unui an școlar. Disciplina se poate studia în oricare dintre clasele de liceu, la toate filierele, profilurile și specializările în condițiile adecvării demersului didactic la particularitățile de vârstă ale elevilor.

Dezbaterile academice reprezintă una dintre cele mai complexe metode de formare și poate fi regăsită în educația tinerilor din diferite țări ale lumii fie ca activitate curriculară, fie ca preocupare extracurriculară.

În acord cu evoluțiile învățământului românesc preconizate de noul cadru legislativ, prezenta programă școlară are ca principale finalități:

- dezvoltarea deprinderilor elevilor de gândire analitică și de exprimare personală;
- cultivarea toleranței față de pluralismul opiniilor;
- dezvoltarea la elevi a capacității de abordare inter/pluri/transdisciplinară a problematicii supuse analizei și dezbaterii.

Până în prezent, în școlile din România, dezbaterile academice (*Programul de dezbateri Karl Popper* înființat de Open Society Institute, *Dezbateri parlamentare*, *World Schools Style* etc.) s-au practicat mai ales ca activități extracurriculare, în cadrul cluburilor sau al cercurilor școlare, pregătind elevi pentru concursurile și competițiile locale, regionale sau naționale, organizate de *Asociația Română de Dezbateri Oratorie și Retorică (ARDOR)*. Promovarea acestor activități în rândul elevilor, prin intrarea lor în sfera activităților curriculare în cadrul unei discipline opționale are cel puțin două importante justificări în contextul creat de noua *Lege a educației naționale*. În primul rând, creșterea până la 30% a ponderii disciplinelor opționale în planul-cadru pentru învățământul liceal impune diversificarea ofertei curriculare, precum și adaptarea ei la specificul școlii, la nevoile și interesele elevilor. În acest context, devenind obiectul de studiu al unei discipline opționale, dezbaterile academice pot contribui la lărgirea și flexibilizarea curriculumului școlar. În al doilea rând, pregătirea elevilor pentru practicarea dezbaterilor impune activități didactice bazate pe abordări inter/pluri/transdisciplinare, în acord cu orientarea spre transdisciplinaritate în formarea competențelor și în prezentarea conținuturilor, așa cum prevede noul cadru legislativ, îndeosebi prin structura probelor la evaluările naționale.

Programa de față prezintă o disciplină opțională transcurriculară situată în proximitatea și în prelungirea disciplinelor din ariile curriculare *Limba și comunicare*, *Om și societate*, dar având relevanță, prin specificul activităților didactice și al conținuturilor, și pentru studiul științelor și al tehnologiilor. Este o disciplină care poate contribui semnificativ la dezvoltarea competențelor cheie formulate în *Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți* (2006/962/EC), astfel:

a) Comunicare în limba maternă

Studiind această disciplină opțională și practicând dezbaterile academice, elevii învață să folosească în mod corect și eficient limbajul pentru a argumenta, pentru a formula și pentru a-și susține opiniile, pentru a căuta soluții și a lua decizii. Activitățile didactice realizate prin implementarea la clasă a prezentei programe oferă un cadru favorabil dezvoltării competențelor de comunicare orală ale elevilor.

b) Competențe sociale și civice

Dezbaterile academice abordează teme de interes general, vizând aspecte sociale, politice, economice și culturale. Acestea atrag atenția tinerilor asupra unor probleme importante cu care se confruntă societatea actuală și le oferă ocazia de a cunoaște și aprofunda realități ale lumii contemporane, datorită faptului că pregătirea unei dezbateri presupune ca etapă obligatorie o

temeinică documentare. În felul acesta, tinerii dobândesc motivat și eficient achiziții în domenii variate și de interes actual.

Susținerea pledoariilor în fața publicului îi pune pe membrii echipelor în situația de a exersa atât mijloace ale retoricii și ale oratoriei pentru a convinge, cât și abilitățile de lucru în echipă.

c) Competențe matematice și competențe de bază în științe și tehnologii

Având în vedere diversitatea temelor supuse dezbaterii, metoda poate fi folosită pentru activități de învățare sau de evaluare în cadrul unor discipline școlare diferite. Multe dintre moțiunile puse în discuție presupun utilizarea unor cunoștințe din domeniul științelor, dezbaterile având ca beneficiu major, selectarea și sistematizarea informațiilor din diverse domenii, din perspectiva relevanței acestora pentru viața reală.

d) Competență digitală

Etapă premergătoare unei runde de dezbateri presupune formarea și dezvoltarea abilităților de informare și de documentare, utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicație fiind indispensabilă pentru o bună pregătire a dezbaterii.

e) Spirit de inițiativă și antreprenoriat

Temele care presupun o abordare strategică, de concepere a unui plan pentru rezolvarea unor probleme concrete ale comunității, contribuie la dezvoltarea la elevi a competențelor antreprenoriale și a spiritului lor de inițiativă.

f) Sensibilizare și exprimare culturală

În contextul globalizării, toleranța și acceptarea alterității sunt doar etape ale dezvoltării interculturalității. Abordarea unei problematice relevante pe plan european și mondial creează contextul pentru o deschidere autentică spre culturi dintre cele mai diferite.

g) Comunicare în limbi străine

Această disciplină opțională oferă deschideri către educația non-formală, informală, precum și către educația permanentă, prin oportunitatea pe care o oferă elevilor de a se înscrie în sistemul competițional național (ARDOR) și internațional (*International Debate Education Association - IDEA*). Posibilitatea de a participa la turnee internaționale de dezbateri contribuie la perfecționarea competențelor de comunicare în limbi străine.

i) A învăța să înveți

Metodă complexă de studiu, de dezvoltare a unor competențe, valori și atitudini, dezbaterile academice reprezintă un excelent cadru de conștientizare, de asumare și de dezvoltare a unui mod propriu de învățare. Prin pregătirea rundelor de dezbateri și prin competiții, elevii participă în mod conștient și motivat la propria lor formare.

Dimensiunea educativă a activităților vizate de disciplina opțională propusă se realizează și prin faptul că, participând la dezbateri, elevii învață să devină independenți în gândire și în acțiune, dar și să facă deosebire între un astfel de comportament și bunul plac. La aceasta contribuie codul etic al dezbaterilor, care are la bază principii unanim recunoscute, cum ar fi: *respectul reciproc, manifestarea toleranței față de ideile adversarilor, deschiderea față de ceilalți participanți la dezbateri, acceptarea diferențelor* etc. Astfel, scopul principal al dezbaterilor, ca activitate educațională, este dezvoltarea unui comportament civilizat al participanților la polemică, utilizând argumente expuse într-un mod convingător.

Structura programei școlare include următoarele elemente:

- Notă de prezentare
- Competențe generale
- Valori și atitudini
- Competențe specifice și conținuturi
- Sugestii metodologice.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea corectă și adecvată a elementelor specifice argumentării în cadrul unei dezbateri
2. Aplicarea abilităților de gândire critică în exersarea dialogului democratic
3. Abordarea inter/pluri/transdisciplinară a problematicii supuse dezbaterii

VALORI ȘI ATITUDINI

Disciplina opțională *"Dezbateri, oratorie și retorică"* are la bază și promovează următoarele valori și atitudini:

- gândire critică și flexibilă;
- autonomie în gândire;
- atitudine pozitivă față de comunicare;
- toleranță față de valorile, opiniile și argumentele celorlalți;
- deschidere pentru colaborarea cu ceilalți;
- interes pentru analiza și investigarea problemelor de interes general ale lumii contemporane;
- participarea la viața socială fundamentată pe opinii și acțiuni întemeiate.

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Folosirea adecvată a tehnicilor de argumentare/contraargumentare 1.2. Susținerea unui dialog argumentativ 1.3. Folosirea eficientă a întrebărilor/intervențiilor 2.1. Analiza argumentelor în vederea acceptării/respingerii lor 3.1. Interpretarea moțiunii pornind de la identificarea principalelor domenii (arii tematice) vizate prin formularea ei 3.2. Sintetizarea unor date din domenii diferite pentru formularea și fundamentarea argumentelor/contraargumentelor 3.3. Utilizarea în cadrul dezbaterii a datelor obținute prin diferite metode de cercetare/investigare	Elemente necesare susținerii unei dezbateri ▪ dezbateri formală - tipuri, principii, istoric ▪ moțiunea: - tipuri de moțiuni - condiții pe care trebuie să le îndeplinească o moțiune pentru a putea fi dezbătută - analiza/ interpretarea unei moțiuni ▪ definirea termenilor: - tipuri de definiții și importanța acestora - alegerea termenilor cheie - stabilirea unei legături între interpretarea moțiunii și definirea termenilor acesteia ▪ criteriu/scop/valoare - legătura cu moțiunea ▪ argumentul: - structură - tipuri de argumente - modalități de selectare și organizare a argumentelor în cadrul unui discurs - erori în argumentare ▪ contraargumentul – tipuri de contraargumentare ▪ construirea cazului și respingerea cazului: - elementele cazului - obiective și strategii ▪ întrebări încrucișate/intervenții: - rolul întrebărilor/intervențiilor în cadrul dezbaterii - reguli ale chestionării - tipuri de întrebări ▪ documentarea: - surse de documentare - tipuri de dovezi - etica în căutarea și prezentarea dovezilor ▪ prezentarea - elemente de retorică, elementele unui stil de prezentare a discursului ▪ consemnarea și analiza dezbaterii: - consemnarea dezbaterii - reguli și principii ale arbitrajului
1.4. Realizarea rolurilor specifice vorbitorilor, conform regulilor formatelor de dezbateri	Dezbateri pe diferite teme, respectând formate de dezbateri academice

Competențe specifice	Conținuturi
academice practicate 1.5. Prezentarea argumentelor/contraargumentelor în acord cu scopul urmărit în cadrul dezbaterii 2.2. Exersarea capacității de a întemeia afirmațiile și de a dezbate o problemă 2.3. Exersarea capacității de a urmări, de a consemna și de a evalua o dezbatere 2.4.. Formularea unei evaluări/autoevaluări la finalul unei dezbateri 3.4. Exersarea capacității de a analiza o problemă din diferite perspective	▪ Formatul Karl Popper(KP) - componența echipelor care se confruntă - structura dezbaterii - roluri ale vorbitorilor - desfășurarea dezbaterii - evaluarea dezbaterii ▪ Formatul World Schools Style (WSS) - componența echipelor care se confruntă - structura dezbaterii - roluri ale vorbitorilor - desfășurarea dezbaterii - evaluarea dezbaterii

SUGESTII METODOLOGICE

Sugestiile metodologice au în vedere modul de organizare a activității didactice în vederea formării la elevi a competențelor formulate în programa școlară.

Potrivit specificului disciplinei opționale, conținuturile învățării cuprind o parte teoretică și o parte practică. Este important ca partea practică să reprezinte aproximativ două treimi din activitățile realizate.

În prima parte a cursului, în scopul familiarizării elevilor cu elementele necesare susținerii unei dezbateri, se pot avea în vedere următoarele recomandări:

- dezbateră formală - se pot oferi exemple filmate din timpul unor dezbateri;
- moțiunea - se propun, cu ajutorul elevilor, mai multe teme și se identifică tipul de moțiune, precizând o primă formă de abordare (ce trebuie să facă afirmatorii, ce trebuie să facă negatorii);
- definirea termenilor – se propun moțiuni, se stabilesc legături între interpretarea moțiunii și definirea termenilor acesteia;
- criteriu/scop/valoare – se pot realiza exerciții prin care elevii să propună criterii, scopuri, valori, pentru diverse moțiuni propuse; se pot utiliza brainstormingul, lucrul în echipe etc.;
- argumentul - elevii trebuie să învețe să formuleze argumente, pentru a le putea susține în mod convingător și pentru a le putea reformula; formularea unor argumente corecte este partea centrală a oricărei dezbateri; este recomandabil, în acest sens, să se folosească formatul ARD (afirmație, raționament, dovadă);
- contraargumentul - se oferă modele de contraargumentare și se fac exerciții de contraargumentare;
- construirea cazului și respingerea cazului – se recomandă lucrul pe grupe, în echipe;
- întrebări încrucișate/intervenții - se poate da ca temă crearea unui discurs de 3-4 minute pe o anumită temă și, după ce acesta este prezentat în fața clasei de către un elev, ceilalți pot adresa întrebări vorbitorului;

- documentarea – se recomandă teme pentru căutarea și identificarea de dovezi, pentru încadrarea dovezilor în argumente potrivite pentru moțiunea dată;
- prezentarea – se recomandă realizarea unor exerciții de respirație, de pronunție, de utilizare a limbajului nonverbal și paraverbal etc.;
- consemnarea și analiza dezbaterii – se recomandă exersarea modului de evaluare a dezbaterii pe baza punctajelor și a criteriilor de arbitraj.

Pentru realizarea dezbaterilor propriu-zise, pentru fiecare format în parte, elevii vor fi familiarizați în mod treptat, prin exerciții, cu elementele formatului ales, după care urmează dezbaterile propriu-zise. Exercițiile vor fi orientate spre formarea gândirii critice. Deoarece dezbaterile sunt o formă de joc interactiv, elevii vor fi motivați să participe la toate activitățile (pregătirea dezbaterii, dezbaterile propriu-zise și evaluarea), să se documenteze și să-și dezvolte competențele în comunicare, care să asigure o bună prestație individuală, precum și a echipei din care elevul face parte.

Formatul Karl Popper este recomandat îndeosebi elevilor de la clasele a IX-a și a X-a, datorită accentului pus pe documentare și organizare.

Temele propuse pentru dezbateri, numite *moțiuni* sunt propoziții enunțative afirmative, de exemplu:

1. *Lectura este mai importantă pentru educația elevilor decât calculatorul.*
2. *Protecția mediului este mai importantă decât dezvoltarea economică.*
3. *Pedepsele mai aspre pentru actele de indisciplină din școală sunt justificate.*
4. *Este justificat ca statul să aibă grijă de săracii lui.*
5. *Este justificată privatizarea instituțiilor de învățământ.*
6. *Reclamele sunt nocive pentru copii.*
7. *În România, influențele occidentale sunt mai profunde decât influențele orientale.*
8. *Globalizarea amenință identitatea națională.*
9. *E mai bine să trăiești într-un oraș mare decât într-un oraș mic.*
10. *Este justificată introducerea uniformelor la liceu.*

Pot fi propuse spre dezbateri și alte teme, dar acestea trebuie să îndeplinească anumite condiții: să fie disputabile (adică să poată fi susținute atât de afirmatori, cât și de negatori, în mod echitabil), să fie de actualitate, să aibă valoare educativă, să nu solicite cunoștințe de specialitate dintr-un domeniu restrictiv.

Formatul World Schools (World Schools Style - WSS) este recomandat îndeosebi elevilor de la clasele a XI-a și a XII-a, deoarece acest format pune accent pe retorică și pe cultura generală a elevilor.

Evaluarea unei dezbateri este realizată de profesor, dar și ceilalți elevi consemnează dezbaterile în vederea realizării evaluării acesteia.

În cazul dezbaterilor propriu-zise, pentru o mai mare eficiență, se recomandă seturi de trei ore pentru o moțiune: o oră pentru pregătirea temei, o oră pentru dezbaterile propriu-zise și o oră pentru analiza dezbaterii.

BIBLIOGRAFIE

- Cerbușca, P., Cirimpei, C., *Dezbateri*, manual pentru elevi, Chișinău, 2002
- Driscoll, William, *Manual de dezbateri academice*, Editura Polirom, 2002
- Meany, John & Shuster, Kate, *On That Point!: An Introduction to Parliamentary Debate*, IDEA, 2002
- Pitic, Serban, Șovăială-Ionescu, Nicolae, *Îndrumar pentru instructorii de club și debateri în dezbateri World Schools*, ARDOR Muntenia, ARGO, 2010
- Rybacki, Karyn C., Rybacki, Donald J., *O introducere în arta argumentării. Pledarea și respingerea argumentelor*, Editura Polirom, 2004
- Rybacki, Karyn C., Rybacki, Donald J., *Artă argumentării. Manualul profesorului și compendiu de teste*, Editura Polirom, 2005
- Zăinescu, G., Petrescu, I. și alții, *Manual de dezbateri*, Editura „Național”, 2000

